

ÚJ JOBBOLDAL

BÉKÉS MÁRTON

Az idő nem gyorsul, csak a benne zajló változás sebessége. A drámai technológiai bővülés miatt tűnhet úgy, hogy a politikai élet is felgyorsult ütemben halad, ezért könnyen lehet, hogy csak mi – akárcsak a mellettünk elhúzó gyorsabb vonat hatására – érezzük úgy: rohanunk. Mégis: míg a Kádár-rendszer 33 évig tartott, a posztkommunista korszak húszig (1990–2010), a neoliberais kurzus – és a vele törvényszerűen együtt járó liberális kulturális hegemonia – pedig 2008 óta kezdett szétfoszlni. 2015/16-tól kezdve már az is látszik, hogy valami más jön utána. Ekkortól kezdve a bal- és jobboldal törésvonalán átlépett egy szélesebb frontvonal – globális és lokális, kozmopolita és nemzeti, föderációpárti és szuverenista, liberális és közösségelvű értékrend vívja harcát.

ELNYÚJTOTT FORRADALOM

A politika világában megfigyelhető változások többnyire már előbb és jóval észrevétlenebbül megkezdődnek a kultúra világában, melynek az értékrend igen lassú alakulása vet alapot. Bár utóbbi lassan mozog és az általa kiváltott kulturális fordulat sem ragadható meg könnyen, végezetül politikai formát ölt, amelynek bekövetkezése viszont már elteveszthetetlen. A forradalmak nem a barikádok felállításával kezdődnek, azzal csak végződnek.

Ronald Reagan nyolc évig tartó, forradalommal felérő kormányzása (*Reagan Revolution*) előtt bő másfél évtizeddel veszttette el – az amerikai történelem legnagyobb szavazatkülönbségével – a választást a republikánus elnökjelölt, Barry M. Goldwater, akit legendás felszólalásával Reagan a pártkonvención maga is támogatótt.¹ De micsoda szellemi-filozófiai és intézményi-politikai építkezés zajlott abban a 16 évben, ami az 1964-es vereség és az 1980-as győzelem között eltelt! Mindehhez persze az is kellett, hogy a '60-as évek végére zenitjére érkező progresszív hullám levonuljon, és a választóknak elégük legyen a '70-es évek közepe óta tartó nemzeti sikertelenség-sorozatból (olajáremelkedés, Watergate-botrány, kivonulás Vietnamból, recesszió, szovjet terjeszkedés).

Az egyéni depresszió és a nemzeti optimizmus korfordulója ma is érződik, amelynek nemzetközi vonatkozása szintén látszik a horizonton. A rendszer-változtatás eufóriája és a vele kapcsolatos hitek, remények, sőt illúziók elmúlása és egy sokkal realisabb politikai-társadalmi önkép kialakulása korunkban elnyújtva érvényesül: a Nyugattal kapcsolatos vágyak, az „utolérési diskurzus” megkérdőjelezhetetlensége, a nyugatosodás értékrendje és a lokális érdekek elé tolokodó univerzális elvek hitelessége egymással párhuzamosan omlott össze, de ehhez majd' annyi idő kellett, mint amennyit a Kádár-rendszerben töltött az ország! A tranzitológia nevű öngyarmatosító politológiai tudományterület

1 Robert W. MERRY: *Conservatism in Crisis*, The American Conservative 2018. május-június

érvényessége és a nyugati minták utánkövetésének önként vállalt, szelíden erőszakos elvárása, amely az ottani elvek, eszmék és értékek automatikus átvételére irányul (és szorososan összefügg azzal a világgéppel, amely a Nyugaton egyszer és mindenkorra leszögezettnek gondolt eredmények kopírozását a morálisan egyedül elfogadható alternatívának tekinti),² együtt járt a kiábrándító napi tapasztalat fokozódásával. Utóbbi olyan egyértelmű jelekből indul ki, mint a boltok polcain ugyanazon gyártóktól származó, de a nyugatinál rosszabb minőségű hazai áru kínálat vagy az a gyakorlat, hogy a multinacionális nagyvállalatok annál kevesebb bért szeretnek fizetni, minél keletebbre költöznek. Röviden: a 21. század második évtizedében az egyéni és kollektív várakozások már nem ugyanazok, mint a 20. század utolsó évtizedében.

RÉGI KONZERVATIVIZMUS = ÚJ JOBBOLDAL

A közép-európai jobboldal látványosan kezd elszakadni a nyugati-európaiktól, meghozza pontosan olyan ütemben, amint az önmagától. Az Európai Néppárt általános politikai irányvonala sokkal liberálisabb és kevésbé nemzeti, mint például legsikeresebb közép-európai tagjáié, a magyar jobboldal pártszövetségéé. Eközben a „hagyományos” jobboldalnak egyre-másra hagyományos „jobboldali” kihívói akadnak (AfD, Lega, Nemzeti Tömörülés, PiS, Vox), jelezve, hogy a semleges technokrata-liberális irányvonal helyett az eredeti értékekhez való visszatérésre van igény. A neoliberalizmus és a migráció krízise és a nemzeti szuverenitást érő kihívások erősödése fegyvertelenül találta a közép (balra?) húzó nyugat-európai jobboldal pártjait, amelyek a régi keretek között keresik az új problémákra adandó válaszokat – ha egyáltalán problémának érzik őket és szeretnék válaszokat találni rájuk. Ha ezen nem változtat, akkor a nyugat-európai jobboldalt ugyanolyan erővel sújthatja választóinak haragja, mint amilyen közönnyel fogadják saját választói az európai baloldalt (a lengyel baloldal eltűnt, a magyarországi közel áll hozzá, a német szociáldemokraták II. világháború óta legrosszabb eredményeiket produkálják, Olaszországban és Franciaországban is eljelentéktelenedés felé tartanak).

A változás kora tehát nem a küszöbön, hanem az előszobában van, amit jól jelez, hogy számos régi mítosz és korábbi konstrukció veszítette hitelét az elmúlt években. Ilyen volt például az, hogy egy kívülről jött jelöltet nem lehet megválasztani az Amerikai Egyesült Államok elnökének, főleg egy olyan médiapolitikai gépezet ellenében, mint amilyen a demokrátiáé – de meg lehetett, és azzal, hogy Donald Trump lett az USA elnöke, minden egycsapásra megváltozott. Egy másik elitmese szerint az Európai Unióból nem lehet kilépni, ennek megfelelően a Brexit-népszavazás másnapjára a globális nagytőke londoni lapja azzal a címlappal jelent meg, hogy *Britain Remain* – csak hogy ez is lehetővé vált: a közakarát ugyanis máshogy döntött, mint amit

a liberális szerkesztőség előre megmondott. 2010 és 2018 között a következőket is sokat hallhattuk: az IMF-et nem lehet kiebudálni, a multikat nem lehet megadóztatni, kettős állampolgárságot nem lehet bevezetni, határkerítést nem lehet építeni és Soros György egyetemét sem lehet a hazai törvények betartására bírni – pedig de: ez is mind-mind sikerült.

Szun-ce szerint „a győzedelmes hadsereg mindenekelőtt a győzelem feltételeit valósítja meg, és csak azután keresi a harcot”.³ Alighanem a változásokra s azok ütemére való felkészülés és az örökölt gondolati sémáktól való szabadulás alkotja annak a politikai stratégiának a gerincét, ami győzelemhez vezet. A bevett nyugat-európai jobboldali és az amerikai republikánus főáram készen kapta, elfogadta és magáévá tette a liberális-baloldali premisszákat, amivel hozzájárult politikai versenyképességének csökkenéséhez, cselekvésképtelenségé-

2 Utóbbi jellemző tünete GYURGYÁK János: *Európa alkonya?* Osiris, Budapest, 2018.

3 SZUN-CE: *A háború művészete*, ford. ТОКАЈИ Zsolt, Helikon, Budapest, 2015, 18.

forradalommal ér fel
a konzervatív szellem
önfelszabadítása, a jobboldali
tudat dekolonizációja

Örök forma – Tökéletes állapotban lévő 1971-es Dodge Charger 383 Magnum napjainkban (Vitezslav Valka felvétele, Wikimedia Commons)

hez és népszerűségvesztéséhez, majd veszélyesen közel került ahhoz, hogy egyszerűen kiesik az időből. A *deep state* a fejekben van. Miután a jobboldal (ahol *nem* a magyar jobboldalról van szó) átvette ellenfele gondolkodásmódját, ezzel már félig vereséget is szenvedett. Ez az önkéntes szellemi kolonizáció a konzervatív gondolkodás elbizonytalanodásával és dezertálásával párhuzamosan zajlott – például a progresszív szókészlet elfogadásával, a „liberális minimum” meg nem kérdőjelezésével és egy ki sem kényszerített megfelelési kényszer kialakításával (ennek örök hazai emlékműve marad a *Heti Válasz*). Ezzel szemben hosszú, de sikeres forradalommal ér fel a konzervatív szellem önfelszabadítása, a jobboldali tudat dekolonizációja.⁴ A politikai siker ennek híján lehetetlen, és ezzel együtt is csak lehetséges, hiszen ez csak az alapot biztosítja hozzá. Aki ellenfele feje után megy, biztosan veszít, aki a sajátjával, annak (csak) esélye nyílik győzni. Nincs olyan, hogy lefutott meccs!

BELPOLITIKAI PROXYHÁBORÚ

A kultúrharc az értelmiség osztályharca. A liberális elitcsoportok képviselőjeként foglalkoztatott értelmiség hangja – amelyet a média és az általa uralt nyilvánosság hangosít fel – kezd erősebbé válni, mint régi szövetségésüké, a baloldali pártoké. Eleinte a baloldali pártok irányították a liberális médiát, de ma már fordított a helyzet: a pártmédiá használói helyett médiapárttá váltak. Ezért a mai Magyarországon a legbefolyásosabb ellenzéki párt valójában az Index.

A hosszú évtizedekig foglalkoztatott, díjazott és felépített műsorvezető, Kálmán Olga nyilatkozott úgy, hogy műsorszerkesztési gyakorlatában általános volt, hogy az ellenzéki pártokat fel kellett hívni, hogy bizonyos ügyekben szólaljanak meg a stúdióban, mert maguktól erre nem voltak hajlandók/képesek. Ez az önmagánál jócskán túlmutató jelentőségű aktuálpolitikai mozzanat világít rá arra, hogy a magyarországi belpolitikai berendezkedés egyensúlya megbomlott:

⁴ Lásd bővebben Czopf Áron: *A konzervatív tudat dekolonizációja*, Kommentár 2018/5–6., 7–9.

az ellenzéki pártok reagálnak a (többnyire „tényfeltárónak”, civilnek és függetlennek nevezett) sajtó ügyeire, így pedig politikai agendájukat a médianapirend határozza meg. Így aztán a sajtólogika vette át a politikai logika helyét, még pontosabban szólva: a sajtómunkások hajlamai, ízlése, hangneme és érdeklődése felülírja a megválasztott vagy legalábbis egy politikai szocializációs folyamat során kiválasztódott politikamunkások stratégiáját. (Hangsúlyozom: mindez az ellenzéki oldalra jellemző, a jobboldalon fordítva áll a helyzet: ott a sajtó fut a politika után, mely folyamat szintén kezd egészségtelen vonásokat ölteni.)

Egy populista jobboldalinak aligha nevezhető mérsékelt, vallásos konzervatív lap szerzője így írt 2018 nyarán: „A kultúrharc sohasem kifejezetten csak kulturális térfélen zajlik, legalább annyira gazdasági vagy politikai küzdelem is. Az elitek ugyanis egymással összefüggő politikai, gazdasági és kulturális rendszert uralnak. A *mainstream* média határozza meg, hogy kinek az elképzelései méltánylandók és kiké szélsőséges. Hollywood, a Szilícium-völgy, a Wall Street és az akadémiai világ tagjai mind részei a posztindusztriális »tudásiparnak«, amely gazdasági befolyással is bír. [...] Ha a kulturálisan hagyományelvű szereplők túl akarnak élni, akkor nemcsak tudomásul kell venniük, de ki is

kell használniuk a kultúrharc osztálydimenzióját.”⁵ Amit itt olvasunk, az nem más, mint *Gramsci jobbról*. Antonio Gramsci „kulturális hegemoniáról” írott elmélete fényesen bebizonyosodott, amikor Hillary Clinton a Wall Streeten található méregdrága Cipriani étteremben rendezett „LMBT-emberek Hillaryért” gálán kijelentette, hogy a Trump-szavazók a „szánalmas emberek kosarába” tar-

toznak. A New York-i tolerancia- és sokszínűség-hívók intoleranciájának egyszeri kifejeződésénél ez sokkal több volt, ugyanis mint cseppben a tenger, kifejezésre juttatta, hogy a „kulturális tőkében” (Pierre Bourdieu) tehetősek mit gondolnak azokról, akik bérből és fizetésből élnek, a legkülönbözőbb alternatív életmódokkal való flörtölés helyett pedig a megélhetésüket féltik a bevándorlástól és a munkahelyek kiszervezésétől. Esetleg győztesnek szeretnék érezni magukat (erre rezonált a *Make America Great Again* jelszó is), s nem akarnak többé újabb és újabb speciális áldozatcsoportok előtt szégyenkezni állítólagos privilégiumaikért (*white privilege*). A konzervatív-liberális politikai küzdelem egyszerre zajlik Detroit és New York társadalmi összecsapásával, akár csak Salgótarján és Csorna kettős természetű (kulturális és politikai) versengése az – átvitt értelemben vett – belső pesti kerületekkel. Amint Slavoj Žižek is elismeri: „a kultúrharc egyúttal osztályharc is”.

A 2002-es vereség után a Fidesz 2004-ben EP-választást nyert, de rávetült a szerencsétlen módon megszervezett, kettős állampolgárságról tartott népszavazás sikertelenségének árnyéka. 2006-ban ugyan az országos választást elbukta, de a rákövetkező önkormányzati szavazást fölényesen nyerte. Ezt követően minden országgyűlési és országos helyhatósági választást, európai parlamenti voksolást és népszavazást megnyert. A politikai küzdelem kiszervezése azonban jól mutatja, mekkora problémát jelent, hogy bár idehaza a jobboldal tizenhárom éve győzelmet győzelemre halmoz, a kulturális térfélen azonban – nem intézményi, hanem „tartalomgyártó” kapacitásában – le van maradva. Ezen aligha segít az az ún. „kultúrharc”, amelyet hol jelentéktelen kérdésekben vív, hol meg önmaga ellen folytat.⁶

ÉRTÉKVÁLTÁS

Matolcsy György 2007 végén azzal kezdte *Értékrend és politikai stratégia* című cikkét, hogy kijelentette: „A magyar társadalom többsége jobboldali, polgári értékrendet vall.”⁷ A nyitómondat semmit sem veszített értékéből, az akkor lefektetett politikai terv pedig működött. A mondat érvényes ma is, annál is inkább,

5 Darel E. PAUL: *Culture War as Class War*, First Things 2018. augusztus.

6 KULIN Ferenc: *A kultúra a saját útját járja*, Magyar Idők, 2019. január 7.

7 MATOLCSY György: *Értékrend és politikai stratégia*, Polgári Szemle 2007/12., 1.

Magyarországon csak jobboldalról lehet választást nyerni

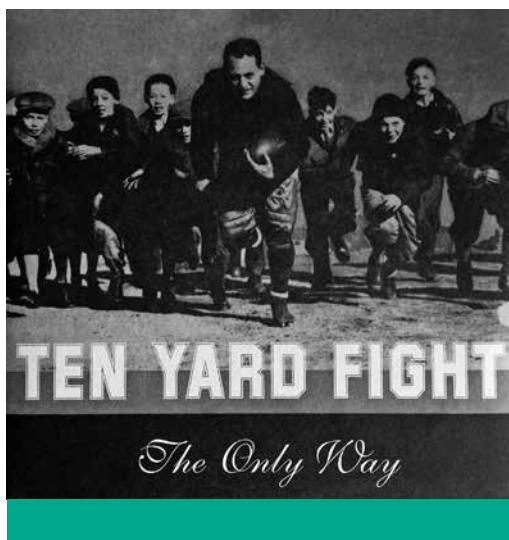
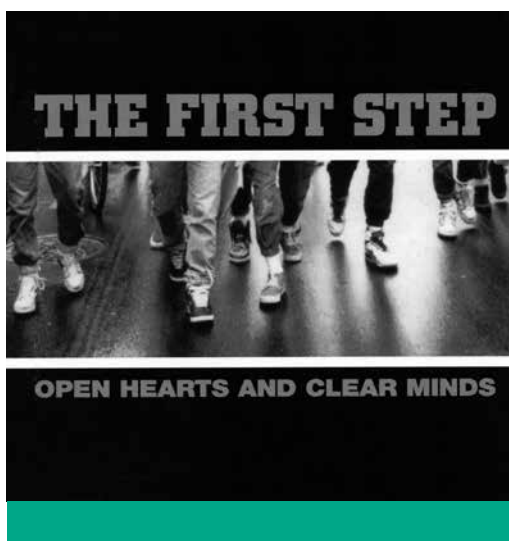

mert ha kiegészítésre is szorul, valójában csak dúsítja az értelmét. A helyzet úgy áll, hogy Magyarországon csak jobboldalról lehet választást nyerni. A magyar társadalom túlnyomó többsége – folytatva a Matolcsy-parafrazist – jobboldali kulturális értékrendet vall, társadalompolitikai és gazdasági értelemben pedig a ma populistának nevezett értékrendhez áll közel.

Matolcsy írásában megállapította, hogy a 2002-es választási vereség oka abban keresendő, hogy „eltértünk a polgári értékrend döntően az egyéni gyarapodást és az egyéni szabadságot középpontba állító iránytűjétől. Az egyénről a közösségre helyeztük a hangsúlyt, ami nemzetpolitikai szempontból helyes volt a kormányzásban, de a politikai kommunikációs mezőben már túl sok volt”; majd hozzátette: „Nyerni egy erősen individuális értékrendre alapozó programmal lehet, kormányozni azonban a közösségi értékrend alapján érdemes.”⁸ A megállapítás hibátlan és az ezredfordulót követő évekre érvényes is, kiegészítve azzal, hogy a 2002-es jobboldali vereséghez jelentősen hozzájárult a posztkommunista struktúrák maradandósága (anyagi képessége, média-túlsúlya, nemzetközi kapcsolata, elitjének pozíciófogása, kulturális hegemoniája). A 2008-ban kezdődő gazdasági válság, az európai uniós intézményrendszer tehetetlenségének fokozódása, a migrációs válság 2015-ben történő nyilvánvalóvá válása és a 2015–17-es nyugat-európai terrorhullám azonban megváltoztatta az egykor valóban érvényes individuális–kollektív egyensúlyt, és egycsapásra a *biztonság elvárása került előtérbe a választói értékpreferenciákban*.

A társadalom szokásrendjében itt-ott tetten érhető egy ezzel összefüggő, reményekre is feljogosító fordulat. A KSH 2017-ben publikált jelentése szerint például bár az év során kevesebben kötettek házasságot, a válások száma mérséklődött és kevesebb terhességmegszakításra került sor. A házasságkötések száma 2010 és 2016 között másfélszeresére nőtt (2016-ban a megelőző húsz év legmagasabb házasságkötési számát regisztrálták), a válások száma viszont 2010 óta csökken (2017-ben is kevesebb volt, mint egy évvel korábban). A felmérés óvatos megállapítása szerint „ha a válások száma úgy csökken, hogy közben a házasságkötéseké nő, akkor ez a házaspárok kapcsolatok növekvő stabilitására utaló jel”. A születésszám 2011-ben volt a mélyponton, ehhez képest ingadozásokkal ugyan, de folyamatos emelkedést mutat a felmérés szerint; 2017-ben pedig a teljes termékenységi arányszám 1996 óta a legmagasabb értéket produkálta. A kivándorlás üteme is lassult, sőt nő a visszavándorlók száma – 2017-ben az előző évhez képest majd’ tíz százalékkal!⁹

A hagyományos kapcsolati formák vonzerejének erősségét jelzi, hogy bár a gyermekek egyre nagyobb része születik házasságon kívül (egészen pontosan a felük), egy felmérés szerint a felsőoktatásban tanulók 89 százaléka házasságban képzelel el a családi együttélést (az „alternatív kapcsolati formák” népszerűsége eközben gyakorlatilag mérhetetlen volt). Mindössze 4,5 százaléknyi volt azon egyetemista fiatalok aránya, akik egyáltalán nem akarnak gyereket; a gyermeket biztosan vállalni tervezők fele legalább

Értékvezérelt lázadás
– Amerikai hardcore-együttesek lemezborítói a '90-es években

⁸ Uo.

⁹ Magyarország 2017, KSH, Budapest, 2018, 9–10 és 15–17.

kettőt szeretne (a realizálódott termékenységi arányszám elmarad az e tervek-ből számoltak mögött).¹⁰ Az idézett adatok kommentálásakor a kézenfekvő értelmezés helyett a saját preconcepcióit erősítő egyik liberális hetilap is kénytelen volt elismerni a következőket: „Ez utóbbi változások háttérében a kutatók feltételezése szerint a 2010-es évek erőteljes család- és házasságcentrikus kormánypolitikája és -retorikája áll. Elképzelhető az is, hogy a liberálisabb és konzervatívabb típusú párkapcsolati formák versengése közepette a házasságot sokan valóban élethosszig tartó együttélési formaként könyvelik el.”¹¹

Egy 15–29 évesek preferenciáit vizsgáló kutatás szerint az egyházas értelemben vallásos fiatalok számának csökkenése folytatódott, a „maga módján vallásosaké” pedig stabilizálódott (43%). Majdnem minden második válaszadó jobboldalinak sorolta be magát (48%); 45 százalékuk magát liberálisnak mondta s csak 29 százalékuk konzervatívnak. A válaszadók kétharmadát egyáltalán nem vagy csak alig érdekli a politika. Pozitív fejlemény, hogy emelkedett azok száma, akik „teljes mértékben egyetértenek azzal, hogy fontos számukra hazájuk és magyarságuk”, s miközben 8 százalékuk szerint a migráció nem okoz problémát, 57 százalékuk szerint ezzel komolyan számolni kell itthon is.¹² Egy 2018 őszi felmérés tanúsága szerint a 18 és 25 év közöttiek között 36 százalékkal a legnépszerűbb párt a Fidesz, amely egymaga több szimpatizánsal bír a korcsoportban, mint az összes ellenzéki párt együttvéve (a megkérdezettek kicsivel több mint harmada pedig bizonytalan).

Mindebből nem az következik, hogy a hagyományos – a konzervatív világnézetnek otthonos, a jobboldali politika számára kedvező – gondolkodás népszerűsége csökkenne (éppen ellenkezőleg), csupán csatornái és intézményei változtak meg. Az értékek felfogásában és intézményesítésében átalakulások zajlanak.

A magyar társadalom politikai értékrendje hűen tükrözi az értékrendbeli változásokat – ez még akkor is megállapítható, ha az erre vonatkozó felmérést készítő szervezet (a szocdem Friedrich Ebert Stiftung támogatásával a centrum-liberális Policy Solutions) már a kérdésfeltevés révén is saját politikai elvárásait érvényesíti.¹³ A válaszadókat négy fő politikai kategóriába soroló kutatás koordináta-rendszerének egyik tengelye a kulturális felfogást mérte, mégpedig a zárt és a nyílt társadalomképhez (!) való besorolással, a másik az állami újraelosztás iránti igényt mutatta, piac- vagy újraelosztás-pártiságot definiálva. Eszerint a magyar társadalom relatív többsége (40%) zárt-baloldali, több mint harmada nyitott-baloldali, nyolc százalékuk zárt-jobboldali, hét nyitott-jobboldali, tizedük centrista álláspontot foglal el. A társadalom jelentős része, háromnegyede tehát a készítőik által baloldalinak nevezett gazdaságpolitikát vallja magáénak, több mint felük pedig kulturális kérdésekben zártaságot mutat. A legnagyobb csoportot azok alkotják, akikre mindkét állítás igaz. Nélkülük, pláne ellenük, választást nyerni nem lehet.

Érdeemes megjegyezni, hogy a felmérés dokumentációja szerint „a gazdasági baloldalon található[ak a] szociális piacgazdaság hívei”, noha ez a klasszikus kereszténydemokrácia része, és szocialista vélekedésnek nevezik azt, ami a keresztényszociális program alkotóeleme. Társadalompolitikai kérdésfeltevéseik eleve liberális választ sugallnak, amelyekben a nyitottságot például az abortusszal kapcsolatos tolerancia és „minden tekintély megkérdőjelezése” jelenti, a zártaságot pedig az, hogy a válaszadó szerint a gyermeknevelésbe egy-egy pofon belefér. A végeredmény azonban még ezzel a pongyolassággal és kereteléssel is egyértelmű: *a magyar társadalom többsége konzervatív értékeket vall, és fontosnak tartja az állam szerepét; és még az is a jobboldalra szavaz, akinek gazdasági értelemben a baloldalra „kellene”.* Persze ehhez arra is szükség volt, hogy a baloldali pártok jó ideje elárulták újraelosztás-párti szavazóikat, a magyar jobboldali kormány pedig átgondolt társadalompolitikát érvényesít, amely nekik (is) kedvez.

10 ENGLER Ágnes: *Párkapcsolati elköteleződés és párkapcsolati jellemzők = Család és karrier – Egyetemi hallgatók jövőtervei. Országos kutatás (gyorsjelentés)*, szerk. ENGLER Ágnes, EMMI – Három Királyfi, Három Királylány Mozgalom, Budapest, 2017. 14–23; Uő.: *Egyetemisták gyermekvállalási tervei = Család és karrier...*, 24–32.

11 <https://hvg.hu/elet/201902_kevesebb_valas_hosszabb_hazassagok_konzervativfordulat>

12 *Magyar ifjúság kutatás, 2016* [az ifjúságkutatás első eredményei] készítőik: Bauer Béla és mások, Új Nemzedék Központ, 2017. 74–86.

13 BOROS Tamás – LAKI Gergely: *Politikai útmutató Magyarországhoz. Kutatás a magyar társadalom politikai értékrendjéről*, Friedrich Ebert Stiftung – Policy Solutions, 2018. június, 9–11., 50–53 és 90–102.

Mindebből az következik, hogy a magyar jobboldal jól tette, hogy többszólamúvá vált. A választói igények és elvárások a 20. század végi illúziók elvesztése és az új, 21. századi kihívások közepette átalakultak és a *polgári Magyarország programja mellett mást is igényelnek, anélkül, hogy az előbbi érvényét veszítené*. A hazai konzervativizmusnak könnyű dolga van: a magyar konzervatív hagyomány mindig is a hagyományos értékeket védelmező, néppárti, Kelet és Nyugat között egyensúlyt tartó, a nemzeti érdeket mindenek elé helyező iskola volt. Azoknak a törekvéseknek, amelyek a magyar konzervatív gondolkodást igyekeznek eltéríteni ettől (angolszász hagyományátvétellel, dogmatikus piacpártisággal, a liberális programmal kapcsolatos előzékenységgel), rendre marginálizálódnak is.

TRADICIONALISTA LÁZADÁS

A liberalizmus alkonyával más formában, de azok az értékek kerülnek előtérbe, amely hegemoniáját megelőzően dominálták az értékek világát. Új ellenkultúra, pontosabban az ellenkultúra ellentéte bontakozik ki.¹⁴

Egy 2004-es méréséről úgy nyilatkozott akkoriban Gábor Kálmán ifjúság-szociológus, hogy „megfigyelhető egyfajta konzervatív fordulat, amely a társadalmi világlátásban és értékrendben fejeződik ki. Természetesen ez megjelenik a politikai preferenciákban és szimpátiákban is.” *Hilfe, ich werde Konservativ!* címmel, három évvel később a riportkötet és a pamflet határán egyensúlyozó könyvet jelentetett meg Peter Köpf, amelyben azt írta, hogy ugyan ő maga nem nevezhető konzervatívnak (sőt: nyugatnémet ószocdem), mégis, mivel az állandóságot, a biztonságot, a további radikális változások megakadályozását fontosnak tartja, be kell látnia, hogy konzervatívva vált.¹⁵ Mindez az új évezred elején az értékrendben megfigyelhető trendfordulót jelzett, amelynek politikai beérésére még néhány évet várni kellett. *Az értékváltás kulturális ellenhatással erősödött*, majd a politikai életben is megjelent: ezt fejezi ki annak a tavaly megjelent német kötetnek a borítója, amelyen Trump, Orbán és Kurz osztrák kancellár látható, s szerzői „a baloldal kulturális hegemoniájának irreálisá válása” (Ellen Kositz) fölött siránkoznak.¹⁶ Az új jobboldali sormintához oda lehetett volna még illeszteni Jarosław Kaczyńskit, Andrej Babiš-t és Matteo Salvinit.

A konzervativizmus nem merevedhet meg, mert nemcsak reagálnia kell a társadalom szerkezet- és értékváltozására, de integrálnia is kell gondolkodásába annak eredményeit. Amint a '30-as évek közepén az egyébként mérsékelt konzervatív Fábián István fogalmazott: „a konzervativizmus feladatai kettőztek: [...] nemcsak a hagyományokból kell kiválasztania a menthetőt és átformálnia az új követelményekhez, hanem lehetőleg az újításokból is [be] kell fogadnia mindent, ami összeegyeztethető régi ideáljaival”.¹⁷ Az a konzervativizmus, amely hagyja, hogy a '90-es évek liberális hegemoniájának tehetetlenségi nyomatóka sodorja, halott, mert elfogadja, hogy „a konzervativizmus a hülyék pártja” (John Stuart Mill), és semmi egyéb feladata nem maradt annál, mint amit Friedrich von Hayek előírt neki, vagyis hogy a liberális vívmányokat konzerváltja. De a nyugati egyirányú haladás történeti teleológiájából, a piacpárti dogmatikából és a liberális értékrendnek való megfelelési kényszerből kiszabadulva a konzervativizmusnak komoly esélye nyílik arra, hogy az új jobboldal szövetségese legyen. Ehhez semmi más nem kell, csak bátorság. ■

új ellenkultúra,
pontosabban az ellenkultúra
ellentéte bontakozik ki

14 Lásd bővebben SCHMIDT Mária: *Nyelv és szabadság*, szerk. BÉKÉS Márton, Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítvány, Budapest, 2017, 221–242.

15 A bekezdés sorai egy évtizeddel korábban jelentek meg, ám érdemesnek látszott beilleszteni őket, hiszen nem hogy vesztek volna érvényükből, arra vonatkozóan, amire utaltak, de aktuálisabbak is, mint akkor. Vö. BÉKÉS Márton: *Az életforma ellenforradalma*, Konzervatórium 2008. december 5., <https://konzervatorium.blog.hu/2008/12/06/az_életforma_ellenforradalma> (*Konzervatív korszak közeleg* című, hasonló megállapításokat tevő, ugyanott 2009. június 9-én megjelent írásom már nem érhető el).

16 Márkus METZ – Georg SESSLER: *Der Rechtsruck. Skizzen zu einer Theorie des politischen Kulturwandels*, Bertz+Fischer, Berlin, 2018.

17 FÁBIÁN István: *Konzervatív fiatalság*, Napkelet 1934/1., 9.